№ 53 ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ՄԱՅԻՍԻ 11 **1895** ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ՄԱՅԻՍԻ 11 № 53

ՔՍԱՆԵՐԵՔԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

Տարեկան գինը 10 րուբլի, կէս տարվանը 6 րուբ.
Առանձին համարները 7 կոպէկով.
Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ.
Մեր հասցէն. Тифлисъ. Редакція «Мшакъ»
կամ Tiflis. Rédaction «Mschak».
Տելեֆօն № 253.

ՄՇԱԿ

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(բացի կիրակի և տօն օրերից)
Ցայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով.
Ցայտարարութիւնների համար վճարում են
իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ.
Տելեֆօն № 253.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Նոր տրամադրութիւն. Արգայլեան դուքսը. Մահմէտական ֆանատիկոսութիւնը Լօնդօնում. Հայոց հարցը և եւրոպական մամուլը.—ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Էմիլ Դիլլօն. Գրավաճառութեան արգելքները. Քամոյեանց եկեղեցու ծխականների ժողովը. Վերջին ձիարշաւը. Նամակ խմբագրութեան. Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Նամակ Թիւրքիայից. Նամակ Անգլիայից. Արտաքին լուրեր.—ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ.—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ.—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.—ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. Վասպուրական.

ՆՈՐ ՏՐԱՄԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Պետերբուրգի գլխաւոր լրագիրները, ինչպէս երեւում է վերջին համարներից, նոր տրամադրութիւն են ցոյց տալիս դէպի Հայոց հարցը:

Տրամադրութիւնը համակրական է:

Սրանից դեռ մի երկու շաբաթ առաջ մի քանի լրագիրներ, ինչպէս, օրինակ, „Новое Время“, „Новости“ հեգնական, և նոյն իսկ թշնամական ակնարկութիւններ էին անում դէպի Թիւրքահայերի խնդիրը.—բայց այդ „պերիոդը“ անցաւ, և այսօր այդ լրագիրները պահանջում են, որ Թիւրքիան բարւոքութիւն տայ հայերին:

Ի՞նչ կասեն նոյն լրագիրները վաղը, գուցէ նորից ուրիշ տրամադրութիւն ցոյց կը տան,—այդ մենք չը գիտենք. բայց անհերքելի է, որ այսօրվայ բռնած դիրքը համակրական է:

„Մշակի“ անցեալ համարում մենք արդէն առաջ բերեցինք „Новости“ լրագրի առաջնորդողը „Թիւրքաց սովորական աչքակապութիւնները“ վերնագրով: Այս անգամ մենք առաջ ենք բերում „Новое Время“ լրագրի այդ հարցին նուիրած առաջնորդողի մի մասը: Ահա ինչ է ասում լրագիրը.

„Կ. Պօլսից ստացված ճշգրիտ տեղեկութիւններից երեւում է, որ Կ. Պօլսի ռուսաց, անգլիական և ֆրանսիական դեսպանները իրանց դրագոմանների ձեռքով ուղարկեցին սուլթանի պալատը Հայաստանում բարենորոգումներ մտցնելու առաջարկութիւնը, և դրա հետ միասին երեք մեծ պետութիւնների հաւաքական յայտագիրը, որը յանձնեցին սուլթանի առաջին քարտուղարին:

Հայաստանի վարչութեան նոր կարգը մեզ թվում է, որ բաւարար է պաշտպանելու այնտեղի քրիստոնեաների իրաւունքը և քաղաքացիական ապահովութիւնը: Նա կարող է, պետութիւնների անդադար հսկողութեան ներքոյ, վերջ դնել այնպիսի փաստերին, որպէս էին այն անցքերը, որոնց պատճառով վերջերս ծագեց հայոց հարցը:

Այն հայերին, որոնք իրանց անգլիացի „բարեկամների“ դրդման պատճառով երազում [illegible] մեծ բանն այն է առանձին „Հայոց թագաւորութիւն“ ստեղծելու մասին, Ռուսաստանի, Անգլիայի և Ֆրանսիայի նախագծած ռեֆորմները ի հարկէ չեն գոհացնի. բայց այդպէս երազողները անկասկած փոքրամասնութիւն են կազմում և յայտնի ամպլոմբի շնորհով միայն կարող են ցոյց տալ իրանց՝ սուլթանի բոլոր հայ հպատակների հայեացքների և ցանկութիւնների ներկայացուցիչներ: Լուրջ ուշադրութիւն դարձնել նրանց համարեա անխուսափելի բողոքների վրա հարկաւորութիւն չի լինի:

Սրանից յետոյ ամեն բան կախված է օսմանեան կայսրութեան բարեխղճութիւնից և նրա անկեղծ ցանկութիւնից՝ վերջ դնելու Հայաստանում իրերի այն կարգին, որ ինքն ևս անգոհացուցիչ համարեց դեռ 1879 թւին: Երեք մեծ պետութիւնների կօնտրօլը շատ կարող է օգնել այդ դէպքում: Սուլթանը և նրա խորհրդականները կարող էին համոզվել վերջերս, որ հէնց իրանց համար անյարմար և մինչև անգամ վտանգաւոր է իրերի այն դրութիւնը, որ առիթ տուեց „հայոց գազանութիւնների“ պատճառով եղած յայտնի ագիտացիային:“

ԱՐԳԱՅԼԵԱՆ ԴՈՒՔՍԸ

(Անգլօ-Հայկական միտինգի նախագահ)

Հայոց հարցին, բացի անգլիական ժողովրդի ամեն դասակարգերից, մեծ համակրութիւն և պաշտպանութիւն են ցոյց տալիս անգլիական ամենաբարձր արիստօկրատիան և բարձր հոգեւորականութիւնը:

Ապացոյց դրա կարող է լինել այն հանգամանքը, որ մայիսի 7-ին Լօնդօնում կայացած մեծ միտինգին նախագահում էին հերթով անգլիական արիստօկրատիայի ամենաբարձր ներկայացուցիչներից երկուսը, այն է Արգայլեան և Վեստմինստերեան դքսերը, որոնք անգլիական ամենահարուստ տոհմերին են պատկանում և ազգակցական կապերով են կապված անգլիական թագաւորական ընտանիքի հետ:

Աւելորդ չենք համարում մի քանի կենսագրական տեղեկութիւններ հաղորդել դուքս Արգայլի [illegible]

Ջօրջ Ջօն-Դուգլաս-Կէմպբէլ, Արգայլեան դուքսը ծնվեց 1823 թւի ապրիլի 30-ին Արտօն ամրոցում, Դեօմբրտօնշիրում, և յաջորդեց իր հօրը 1847 թւի ապրիլի 26-ին: Որպէս մարկիզ Լօրն նա ջերմ մասնակցութիւն ընդունեց շոտլանդական եկեղեցու վէճերում և մի քանի գրուածքներ հրատարակեց, որոնց մէջ նա կրիտիքական և պատմական տեսութիւն է անում շոտլանդական եկեղեցական վարչութեան վերաբերմամբ ռէֆորմացիայից յետոյ:

Բարձր պարլամենտում նա միացաւ ազատամիտ կուսակցութեան հետ: Զանազան մինիստրութիւնների ժամանակ Արգայլեան դուքսը շատ բարձր պաշտօններ է վարել: Գլադստօնի մինիստրութեան մէջ 1868—74 թւին, Արգայլեան դուքսը Հնդկաստանի ստատս-սեկրետար էր:

Արգայլեան դուքսը անուն ստեղծեց իր համար ոչ միայն որպէս հռետոր և անխոնջ պետական գործող, բայց և որպէս գրականագէտ: 1851 թւին ս. Անդրէասի համալսարանը ընտրեց նրան կանցլեր. 1854 թւին Գլասգովի համալսարանը ռէկտոր ընտրեց նրան և 1861 թւին թագաւորական ընկերութիւնը Էդինբուրգում նախագահ ընտրեց նրան: 1844 թւին նա պսակվեց լէդի Ելիսաւետ Հօվէրի հետ, Սեօտերլէնդեան դքսի քրոջ հետ և մեծ ընտանիք ունի: Նրա աւագ որդին պսակված է Վիկտօրիա թագուհու չորրորդ աղջկայ՝ պրինցուհի Լուիզայի հետ:

Ծերունի դուքսի այդ բարձր դիրքը և կապերն են ահա պատճառը, որ անգլիական մամուլը անդադար չէչտում էր այն հանգամանքի վրա, որ մայիսի 7-ի միտինգին պէտք է նախագահի Արգայլեան դուքսը:

ՄԱՀՄԵՏԱԿԱՆ ՖԱՆԱՏԻԿՈՍՈՒԹԻՒՆԸ ԼՕՆԴՕՆՈՒՄ

Անցեալ անգամ հաղորդեցինք, որ Լօնդօնում բնակվող մահմետականները մի միտինգ են կազմել, բողոքելու հայոց հարցի դէմ:

Այդ միտինգի մասին Լօնդօնից հեռագրում են հետեւեալ նոր մանրամասնութիւններ:

«Մահմետականների միտինգում վճռվեց մի շրջաբերական տարածել Թիւրքաց կայսրութեան բոլոր նահանգներում և Արաբիայում, նոյնպէս դիմել քիւրդերին՝ հրաւիրելով նրանց զինաւորված դիմադրութիւն ցոյց տալ բարենորոգութիւններ մտցնելուն Հայաստանում:

«Միտինգում խօսող հռետորներից մէկը Բերլինի դաշնագիրն անուանեց «XIX-դ դարի ամենամեծ ստորութիւն», որովհետև այդ դաշնագրի շնորհով Թիւրքիայի «բարեկամները» խլեցին նրանից մի քանի նահանգներ այն պատրւակով, որ իբրև թէ նրանք պաշտպանում են թիւրքաց կայսրութիւնը Ռուսաստանի դէմ: Դաշնագրի հեղինակները իրանք պատռեցին Բերլինի դաշնագիրը, որովհետև եւրոպական պետութիւնները Բօսնիայի, Հերցեգօվինայի և Բօլգարիայի համար ստեղծեցին անկանօն դրութիւն, որն ուղղակի հակասում է այդ միջազգային դաշնագրի բոլոր վճիռներին»:

Տեսնում է արդեօք Եւրոպան, թէ ինչ հրէշաւոր սանձարձակութեան է հասել մահմետական ֆանատիկոսութիւնը:—Նա համարձակվում է Լօնդօնից գովել թիւրք զօրքին, որ իր սուրը ներկեց ամեն մարդկանց արեան մէջ, և հրաւէր է կարդում ամբողջ մահմետական աշխարհին զէնք բարձրացնել քրիստոնեայ ազգաբնակութեան դէմ:

Եթէ այսպէս են խօսում Եւրոպա նստած մահմետականները, հեշտ է երեւակայել թէ ինչեր են քարոզում նրանց այն եղբայրները, որոնք նստած են Թիւրքիայում:

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆ

(Համառօտ տեղեկագիր)

I

Թիւրքաց կառավարութեան յայտարարութիւնները.—Վանի ներկայ վիճակը.—Հարկահանութեան ճնշումները.—Գիւղացիների տնտեսական անկումը.—Թիւրքերի և քրդերի վարմունքները.—Փաստեր հարկերի ծանրութեան և կողոպուտների մասին.—Տնտեսական ճնշումների հետևանքը:

Մինչ մի կողմից ամբողջ Եւրոպան ռէֆորմներ է մշակում Թիւրքաց Հայաստանի անտանելի դրութիւնը մի փոքր փոփոխելու և բարւոքելու համար, միւս կողմից Թիւրքաց կառավարութիւնը շարունակում է յամառութեամբ կրկնել թէ «շնորհիւ վեհափառ սուլթանի բարեխնամ կառավարութեան, երկրի մէջ տիրում է հանգստութիւն և խաղաղութիւն»:

Տեսնենք թէ ինչ «խաղաղութիւն» և հանգստութիւն է տիրում Հայաստանի մեծ նահանգներից մէկում, այն է Վանի նահանգում, կամ Վասպուրականում, որտեղից վերջին ամիսների ընթացքում ոչինչ լուրեր չէին ստացվում. մի հանգամանք, որը կարող էր առիթ տալ միտներին կարծելու, թէ յիրաւի Վանում և Վասպուրականում տիրում է խաղաղութիւն և երջանկութիւն...

Սակայն իրողութիւնը բոլորովին հակառակն է ցոյց տալիս: Եւ ահա այդ իրողութիւնն է, որ մենք ուզում ենք պատկերացնել այս համառօտ տեղեկագրի մէջ, քաղելով մեր տեղեկութիւնները արժանահաւատ աղբիւրից:

—

Վանի ժողովուրդը տնտեսապէս քայքայվել է բոլորովին. առուտուրը միանգամայն կանգ է առել. ոչ միայն արհեստաւորները, այլ և վաճառականները շատ անգամ անկարող են իրանց օրական ապրուստը հայթայթել—մի երեւոյթ, որի անմիջական հետեւանքն այն է լինում, որ դրանք իրանց, առանց այն էլ փոքրիկ դրամագլուխը հետզհետէ սպառելով սնանկանում են: Քաղաքի շուկան մեռելային տպաւորութիւն է թողնում. կեանքի և շարժողութեան աղօտ նշոյլներ են միայն նշմարվում: Առևտրականների դժգոյն դէմքերը յուսահատութիւն են ներշնչում. մի քանի փարայ ձեռք բերելու ակնկալութեամբ կամ բարպասողական դրութեամբ մաշում են իրանց ժամերը, կամ թէ սրճատներումն են թափառում:

Հացի գինը թէև բաւարար է, բայց ոչ ամենքին մատչելի,—այնքան զգալի է երկրի աղքատութիւնն ընդհանրապէս. այնպէս որ չքաւոր ընտանիքներից շատերը տնային չնչին արդիւնաբերութեամբ, մանաւանդ այգիներից ստացված բերքովն է միայն, որ կարողանում են «ծէրը ծէրին հասցնել», ինչպէս ասում են վանեցիք,—իրանց գոյութիւնը պահպանել:

Թիւրք ամբոխը զանազան մոլեռանդ դիտումներով ղեկավարվելով՝ դադարել է հայերից առուտուր անել: Իսկ պաշտօնեաները չեն դադարում հայերի խանութներից ապրանքը մերկացնելուց, ի հարկէ, առանց մի կոպէկ վճարելու, այլ միշտ «կը տանք, կը տանք» խաբուսիկ բառն արտասանելով...

Աղքատութիւնը և փողի սովը տիրել է նոյն իսկ կառավարական պաշտօնեաներին. ոչ միայն զինւորներ, այլ և սրանցից անհամեմատ բարձր դիրք ունեցող պաշտօնեաներ ամիսների ընթացքում ոչ մի փարայ չեն ստանում: Իբրև ապացոյց, ահա մի սրտաշարժ փաստ:

Ռամազանի օրը Խաչ-փողան կոչված փողոցում Մաթոսեան Վարդանի տանն ապրող մի թիւրք զինւորական բժիշկ ինքնասպանութիւն գործեց. ինքնասպանի դիակի մօտ ընկած էր նրա թղթապանակը, որի մէջ գտան 10 փարայ փող և թղթի մի կտոր մօտաւորապէս հետեւեալ բովանդակութեամբ. «Կիսամեայ անվճար ռոճկից չը կարողացայ գոնէ մի աննշան գումար ստանալ. այնպէս որ այսպիսի նշանաւոր օր գրպանումս ունեմ միայն 10 փարայ... չը կարողանալով հաշտվել այս իրողութեան հետ, վճռեցի ինքնասպանութիւն գործել»:

Պետական գանձարանն այնքան դատարկ է, որ Ռամազանի օրը զինւորների պահանջած ռոճկի գոնէ մի չնչին մասը հատուցանելու համար՝ Վանի կուսակալ Բահրի-փաշան տեղական հինգ հայ հարուստներից (Գալչեան, Մարութեան, Թէրզիպաշեան, Երամեան, Մուխս-Ասլանեան) իւրաքանչիւրից մի քանի հարիւր ոսկի է վերցրել փոխառութեան անուան տակ, բայց խսկապէս այլ ևս ամենևին չը վերադարձնելու մտքով, ի հարկէ: Մի կողմից իր քաղաքավարի բռնութիւնը վարագուրելու, միւս կողմից հայ փոխատուների աչքին թոզ փչելու համար՝ նա մի քանի հարիւր ոսկի ևս երկու թիւրք հարուստներից է ձեռք բերել:

Վանի՝ ծովափնեայ Աւանց կոչված արուարձանի բնակիչները տնտեսական արտասովոր տագնապի մէջ են այժմ, որովհետև երթևեկութիւնը լճի վրա համարեա բոլորովին դադարել է,—60 նաւ անգործ կանգնացրել են նաւահանգստում:

Երթևեկութեան դադարելու պատճառը նորաստեղծ հարկերն են: Բացի տարեկան սովորական հարկից—30—40 ղուրուշ—այժմ նաւատէրերից իւրաքանչիւր չափքիւ ապրանքի համար, առանց խղճահարվելու, 3 ղուրուշ են պահանջում: Եթէ իւրաքանչիւր նաւը միջին թւով 100 չափքիւ ամփոփելու լինի, այն ժամանակ ակնյայտնի է թէ այդ ապօրինի պահանջը ինչպիսի սոսկալի ճնշում է չքաւոր նաւատէրերի համար: Եւ ահա վերջիններս այդ ճնշումը չը կարողանալով տանել՝ ստիպված են գործադուլ անել:

Կարծվում է թէ այս ծանր պահանջի առիթ

ՀԱՅՈՑ ՀԱՐՑԸ ԵՒ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼԸ

I

Լօնդօնի «Standard» լրագրին հաղորդում են Աթէնքից հետևեալը. «Աթէնքում հաստատված փոքրիկ հայ գաղթականութիւնը ապրիլ ամսից սկսել է հրատարակել մի լրագիր, որի նպատակն է պաշտպանել ասիական Թիւրքիայի հայ ժողովրդի դատը: Այդ լրագրի հրատարակութիւնը մեծ մտատանջութիւն է պատճառել Աթէնքի օսմանեան դեսպան Շաքիր-փաշային և նա այդ մասին դիտողութիւն է արել հելլենական կառավարութեան:

Յունական մինիստր-նախագահը պատասխանել է, որ հայերը, իրանց ագիտացիայի շրջանի մէջ, ղեկավարվում են սահմանադրութեան ցուցմունքներով, որը թոյլատրում է ամեն մի մարմնի ունենալ իր սեփական օրգանը: Հայերը համակրութիւն են վայելում Յունաստանի հասարակութեան մէջ, սակայն նրանց շարժումները Թիւրքիայի վերաբերմամբ խիստ հսկողութեան կենթարկվեն»:

II

Այդ մի և նոյն խնդրի առիթով Աթէնքից հեռագրում են Լօնդօնի «Times» լրագրին, մայիսի 5-ից, հետևեալը.

«Թիւրքաց դեսպանը մի երկար տեսակցութիւն ունեցաւ արտաքին գործերի մինիստրի հետ, որի միջոցին գանգատվեց, թէ Աթէնքում ապաստանված հայերը չարունակ խռովութիւն են սերմանում օսմանեան կայսրութեան հայերի մէջ և պահանջեց, որ հայ կօմիտէտը լուծվի և հայ լրագրի հրատարակութիւնը արգելվի: Մինիստրը պատասխանեց, որ կառավարութիւնը չէ կարող տիրող օրէնքների սահմաններից անցնել և դեսպանի պահանջի կատարելը անկարելի է, սահմանադրութեան հիման վրա, մանաւանդ որ լրագրի հրատարակողը յոյն քաղաքացի է»:

III

Ֆրանսիական «La Petite République» լրագիրը, նկարագրելով Լօնդօնում տեղի ունեցած մեծ միտինգը, որին ներկայ են եղել 3000-ից աւելի անձինք և ուր ստացվել են մօտ 2500 համակրական նամակներ աշխարհիս ամեն ծայրերից՝ նշանաւոր անձինքների կողմից, աւելացնում է հետևեալը.

«Դէմօկրատիական Ֆրանսիան ևս պարտաւոր է իր սամնակցութիւնն ունենալ մարդասիրական այդ շարժման մէջ: Պէտք է յուսալ, որ Անգլիան չը պէտք է մեզ մեծահոգութեան օրինակ տայ, և որ մենք գիտենք մեր նախաձեռնութեամբ պաշտպանել հայերի կեանքի իրաւունքը: Հայը յոյս է դնում մեզ վրա: Ֆրանսիան, որը իր օգնութիւնը և մեծահոգութիւնը երբեք չէ խնայել ճնշվածների համար, չէ կարող խուլ մնալ դէպի բարբարոս Թիւրքի ձեռքից տանջված և համակրելի ազգի աղերսական հրաւէրները»:

IV

Պետերբուրգի «Новости» լրագրի Լօնդօնի թղթակիցը հայկական միտինգի մասին, ի միջի այլոց, գրում է հետևեալը. «Երեքշաբթի, մայիսի 7-ին, Սէն-Ջէմսի դահլիճում տեղի ունեցաւ անգլօ-հայկական ցոյցը: Դեռ երկու ամիս առաջ դժուար էր գուշակել, որ հայկական ազատութեան բարեկամներին կաջողվի մի այդպիսի ցոյց:

«Բայց ջրի կաթիլը ծակում է քարը: Երևում է, որ թէ հայերը և թէ նրանց անգլիացի բարեկամները ձեռքերը ծալած նստած չէին, այլ եռանդով գործում էին և խելացի կերպով նախապատրաստում էին հասարակական կարծիքը: Անթիւ դասախօսութիւնները և միտինգները Լօնդօնում և գաւառներում, թղթակցութիւններ և յօդուածներ ամենաազդեցիկ լրագիրներում, մինիստրներին ներկայացրած պատգամաւորութիւններ, ուղերձներ Գըլադստօնին և ուրիշներին և ապա բրօշիւրներ, թերթեր, գրքեր, լրագիրներ իրանց ազդեցութիւնն արին և «բրիտանական առիւծը» զարթեց:

«Անգլիական հասարակական կարծիքը խօսեց իր հոգևորական անձանց, պետական, հասարակական և գիտնական գործիչների բերանով և խօսեց պարզ, հաստատ ձայնով, որի նշանակութեան մէջ այլ ևս կասկած չէ կարող լինել:»

V

Անգլօ-Հայկական ընկերութիւնը կազմակերպել է մի նոր պատգամաւորութիւն, որ պէտք է ներկայանայ լօրդ Ռօզբէրիին: Լօնդօնի լրագիրները հաղորդում են, որ այդ պատգամաւորութեան ընդունելութիւնը լօրդ Ռօզբէրին նշանակել է մայիսի 13-ին: Պատգամաւորութեան պարագլուխն է վէստմինստրի դուքսը:

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԷՄԻԼ ԴԻԼԼՕՆ

—

Հարկաւոր ենք համարում մի քանի կենսագրական համառօտ տեղեկութիւններ հաղորդել «Daily Telegraph» լրագրի թղթակից Դիլլօնի մասին:

Էմիլ Դիլլօն անգլիացի է. նա ծնվել է 1855 թւի մարտի 9-ին, ուրեմն այժմ 40 տարեկան է: Իր սկզբնական և բարձր ուսումը ստացել է Անգլիայում և ապա կատարելագործվելու համար լըսել է դասախօսութիւններ Ֆրանսիայի և Գերմանիայի յայտնի համալսարաններում, հռչակաւոր պրօֆէսօրների մօտ, ի թիւս որոց աշակերտել է և Էրնէստ Ռընանին. եղել է Տիւբինգէնի, Լէյպցիգի, և այլ համալսարաններում, որտեղ իբրև մասնագիտութիւն ուսումնասիրել է համեմատական լեզուագիտութիւնը, և արևելեան լեզուները:

Գերմանիայում մի առ ժամանակ պարապելուց յետոյ, Դիլլօն անցնում է Ռուսաստան և Պետերբուրգի համալսարանում քննութիւն տալով ստանում է արևելեան լեզուների մագիստրոսի աստիճանը: Այնուհետև նա հրաւիրվում է Խարկօվի համալսարանը, որտեղ ստանում է համեմատական լեզուագիտութեան ամբիօնը և ամբողջ 4 տարի աւանդում է այդ առարկան:

Դիլլօն առանձնապէս զբաղվել է և հայ գրականութեան ու լեզուի ուսումնասիրութիւնով: Դեռ 1884 թւին, Խարկօվում պրօֆէսօր եղած ժամանակ, նա հրատարակել է այդ քաղաքում հետևեալ աշխատութիւնները. 1) Отношеніе армянскаго языка къ эранской группѣ языковъ (Հայ լեզուի յարաբերութիւնը դէպի իրանական լեզուների խումբը) և 2) Եղիշէի թարգմանութիւնը այս վերնագրով. «Егише, Воина армянъ противъ персовъ»:

Ցանկանալով հայոց լեզուն և գրականութիւնը աւելի հիմնաւորապէս ուսումնասիրել, Դիլլօն գնում է Վէնէտիկ, Մխիթարեանների վանքը, որտեղ մի քանի ժամանակ պարապելուց յետոյ, ստանում է «հայկական դպրութեան ճեմարանական վկայական» 1886 թւին:

Վերադառնալով իր հայրենիքը, Անգլիա, Դիլլօն զանազան ուսումնական հանդէսների մէջ հրատարակեց մի շարք գիտնական յօդուածներ համեմատական լեզուագիտութեան, հայ լեզուի և գրականութեան մասին: Անգլիայում նա յայտնի է աւելի իբրև գիտնական, իսկ պուբլիցիստի և և տաղանդաւոր թղթակցի համբաւը նա ձեռք բերեց միայն վերջին ամիսների ընթացքում, երբ մտաւ Թիւրքաց Հայաստան:

Դիլլօն ամուսնացած է և ունի զաւակներ: Նա գիտէ շատ լեզուներ. քաջ ծանօթ է ֆրանսերէն, ռուսերէն, գերմաներէն լեզուներին և հայոց գրաբար լեզուին:

—

ԳՐԱՎԱՃԱՌՈՒԹԵԱՆ ԱՐԳԵԼՔՆԵՐԸ

—

Պետերբուրգում նորերս տեղի ունեցած տպագրական գործողների ժողովում Ի. Սըտինը կարդաց մի զեկուցում ժողովրդական գրքերի վաճառման գործը կազմակերպելու մասին: Նա ապացուցանում է, որ շնորհիւ մի քանի պաշտօնական արգելքների, վերջին տասն և հինգ տարվայ ընթացքում Ռուսաստանում ժողովրդական գրքեր տարածող գ ր ա շ ր ջ ի կ ն ե ր ի գործը զգալի կերպով ընկել է:

Տասն և հինգ տարի առաջ մի կարգադրութիւն եղաւ, որով գրաշրջիկներին արգելվում էր գրքեր վաճառել, առանց տեղական իշխանութեան թոյլտուութեան: Նոյնպէս ծանր ազդեց և այն կարգադրութիւնը, որ պահանջում էր գրավաճառութիւնը կատարել առանձին, այդ գործին յատկացրած խանութներում, մի պայման, որ դժուար է իրագործել նոյն իսկ նահանգական քաղաքներից շատերում:

Եւ ահա հետևանքները: Ուտիւգ քաղաքում առաջ կային տասն գրավաճառներ, որոնք ծախում էին 6000 րուբլու գիրք, իսկ այժմ մնացել են միայն երկուսը և ծախում են միայն 3000 րուբլու գիրք: Սըզրանում ուրիշ ապրանքների հետ միասին ծախվում էր առաջ մինչև 10,000 րուբլու գիրք, իսկ այժմ գոյութիւն ունեցող միակ խանութը ծախում է 1500 րուբլու գիրք: Ժողովը քննելով այդ խնդիրը, նպատակայարմար գտաւ նախկին կարգը, և որոշեց խնդրել կառավարութիւնից թոյլ տալ գրքեր և պատկերներ վաճառել ուրիշ ապրանքների հետ միասին, մասնաւոր խանութներում:

Անդրկովկասում նոյնպէս խիստ կերպով կարիք է զգացվում հեշտացնել գրքեր վաճառելու գործը և կասկած չը կայ, որ այդպիսի մի դիւրութիւն շատ բարերար հետևանքներ կունենար գրավաճառութեան զարգացման համար:

Գրաշրջիկներ պահելու փորձը Անդրկովկասում ևս եղել է և ունեցել է աջող հետևանք, սակայն դա եղել է իբր առանձին առանձին փորձ, և չէ կազմակերպվել վերջնականապէս: Գրաշրջիկներ եղել են և կան Թիֆլիսում, Բագվում, Էջմիածնի գաւառում: Նրանք աւելի ևս կը լինէին, եթէ թոյլտուութեան վերաբերեալ ձևականութիւնները չը դժուարացնէին գործը:

Գրաշրջիկների և մասնաւոր գիրք տարածողների շնորհիւ ժողովրդական ընթերցանութեան մի քանի գրքեր շատ շուտ տարածվեցին մեր գաւառներում: Դա ապացոյց է, որ գիրք կարդացող և գնող կայ, միայն պէտք է ամեն կերպ նպաստել, որ գրավաճառութիւնը կազմակերպվի ամուր հիմքերի վրա և ազատ լինի զանազան արգելքներից ու սահմանափակումներից:

Եւ այդ հասկանալի է:

Ժողովրդի մէջ գրքեր տարածելու գործը աջող կազմակերպելու համար անհրաժեշտ է ոչ միայն գրքերը դիւրամատչելի դարձնել նրանց բովանդակութեան կողմից, այլ և հարկաւոր է նոյնպէս և նրանց ձեռք բերելու գործը հեշտացնել: Գաւառական գրագէտ մարդը շատ անգամ կը ցանկանար գիրք գնել, բայց գիրք չէ գտնում ոչ մերձակայ գաւառական քաղաքում և ոչ նա մանաւանդ գիւղական խանութպանների մօտ: Իսկ գաւառական քաղաքները դժուարանում են առանձին գրավաճառանոցներ բանալ, յոյս չունենալով որ բաւական շահ կունենան:

Մայրաքաղաքի մամուլը մեծ համակրութեամբ է վերաբերվում այդ խնդրին և յոյս կայ, որ կառավարութիւնը, որը վերջին տարիներս առանձին ուշադրութիւն է դարձնում ժողովրդական կրթութեան վրա, կը հեշտացնի գրավաճառութեան գործը՝ վերացնելով արգելքները:

ՔԱՄՈՅԵԱՆՑ ԵԿԵՂԵՑՈՒ ԾԽԱԿԱՆՆԵՐԻ ԺՈՂՈՎԸ

—

Կիրակի օր, մայիսի 7-ին, վերջապէս կայացաւ

այն է, որ հայերը հաղորդակցութիւն չունենան Բաղէշի և Մուշի հետ:

Բայց արդէն ուշ է...

Հ ա ր կ ե ր ը, քաղաքացիների նիւթական զրկանքները բազմապատկող մի ահաւոր միջոց են դարձել: Թէ հին և թէ նոր հարկերը հաւաքվում են ամենախիստ բռնութիւններով. չունեցողին գանահարում, ծեծում, բանտարկում են, այգու ծառերը կտրատում տանում, տնային պիտոյքները՝ պղնձէ աման, ափսէ, դանակ, գդալ և այլն յափշտակում:

Այս բոլորի վրա եթէ աւելացնենք քաղաքում տեղի ունեցող ամենօրեայ գողութիւնները, դըրսից ստացված ապրանքների կողոպուտը, չուկայի անապահովութիւնը,—այն ժամանակ միանգամայն կատարեալ կը լինի Վանի տնտեսական անկումը:

Բայց գիւղացիների տնտեսական ճգնաժամի առաջ այս անկումը բոլորովին նսեմանում է: Հարկերի ծանրութիւնը և կառավարական պաշտօնեաների կողոպուտը մի կողմից, քիւրդ աւրինառուշտ համիդիէների աւարառութիւններն ու յափշտակութիւնը միւս կողմից, շինական ժողովրդին մի շատ վտանգաւոր կացութեան են ենթարկել:

Մի քանի գաւառներ, օրինակ Հայոցձոր, Շատախ և այլն, բացի կառավարական հարկերից՝ պարտաւոր են տարեկան որոշ քանակութեամբ տուրք վճարել նաև շրջակայ քիւրդ բէգերին: Բացի դրանից, ի հաշիւ այդ տուրքի, վճարում են նաև յայտնի քանակութեամբ ցորեն, ոչխար և այլն: Այդ բաւական չէ. այդ նոյն՝ բէգերը ձմեռը իրանց ոչխարները բաժանում են հայ գիւղերի վրա, որ ձրի պահեն մինչև գարունը, այն պայմանով, որ ոչ մէկը չը կորչի և չը հիւանդանայ (դատ արա Աստուած), հակառակ դէպքում գիւղացին պարտաւոր է իր ամենալաւ ոչխարը հատուցանել փոխարէնը:

Դեռ հունձը չը սկսած, քիւրդերը փչացնում են ցորենի հասկերը, իրանց ձիերը արտերումն արածացնելով: Իսկ կալից յետոյ չորս կողմից ջ ո ւ ա լ ն ե ր ը վերցրած՝ գալիս են իրանց կամեցածին չափ ցորեն, գարի և այլն հաւաքելու: Քիւրդերն անպատիժ այրում են գիւղացիների ցորենի և խոտի դէզերը, քշում, յափշտակում են ոչխարի և տաւարի հօտերը:

Անցեալ 1894 թւի օգոստոսին յափշտակել են Վ ա ր ա գ ի, Ա ղ վ ե ր դ ա ն ի, Մ ա ն դ ա ն ի, Ռ ս կ ե բ ա գ ի, Ա զ ա ր ի, Տ ա ղ վ ե ր ա ն ի, Պ օ ղ ա գ ք ե ս ա ն ի և ուրիշ բազմաթիւ գիւղերի հօտերը. նոյն տարվայ վերջերին Ա ր ճ է շ և Ա ր ծ կ է գաւառներից քշեցին տարան ոչխարի հօտեր:

Զինված քիւրդերը, օրը ցերեկով պաշարում են հայ գիւղեր և կողոպուտի ենթարկում, օրինակ, Պ ա խ է զ ի կ և Ա ր տ ա ւ է զ գիւղերը: Շ ա հ պ ա ղ ի գիւղի ընդարձակ հողերը մի թուրք չէյխ գրաւեց բռնութեամբ և դատարանով իր վրա հաստատեց:

Գիւղացիների վճարած հարկերի ծանրութիւնը ցոյց տալու համար, առաջ բերենք հետևեալ փաստը միայն:—Շատախի 37 հայ գիւղերը վճարում են տարեկան 398,900 ղուրուշ, Նորդուզի 14 հայ գիւղերը՝ 159,500 ղուրուշ, իսկ այդ երկու գաւառի քիւրդ գիւղերը, որոնց թիւը 100-ից անցնում է, վճարում են ընդամենը 277,700 ղուրուշ, ուրեմն, միջին թւով, իւրաքանչիւր հայ գիւղ վճարում է տարեկան 10,900 ղուրուշ, իսկ քիւրդ գիւղը՝ 2,700: Որպիսի տարբերութիւն:

Քիւրդ բէգերին վճարած հարկն էլ դեռ առանձին է. դա բաղկացած է լինում զանազան առարկաներից (մօտաւորապէս 600 չափ ցորեն, 100 ոչխար, 40 եզ և այլն), որոնց արժէքը հաւասար է 37,600 ղուրուշի:

Այս դեռ բաւական չէ. հայ գիւղի սահմաններում պատահաբար սպանվող մահմէտականների համար պատասխանատու են համարում հայ գիւղացիներին և այդ պատրուակով ամբողջ գիւղը տուգանքի ենթարկում: Այսպիսի տուգանք կրեցին Ս ղ գ ա յ և Ա ր դ ա մ ե տ հայ գիւղերը, առաջինը 600, իսկ երկրորդը 300 ոսկու տուգանքի են ենթարկվել, որովհետև նրանց շրջականերում 2—3 թիւրք և քիւրդ են գտել սպանված. մինչդեռ սպանողները մահմէտականներ են, իսկ սպանութեան պատճառը՝ մի քանի լկտի կանայք:

Իբրև ք ա ղ ա ք ա վ ա ր ի կ ո ղ ո պ ո ւ տ ի մի նմուշ, հետևեալ հետաքրքիր օրինակն ենք քաղում մի գրաւոր աղբիւրից: Արճէշի Ցակոր քահանայ Սահակեանը՝ մի տարվայ ընթացքում քիւրդերին և թիւրք ոստիկաններին ակամայ վճարել է՝ 20 ոչխար, 1 եզ, 21 կապերտ, 15 պարկ, 5 հատ փոքրիկ ջուլ (եզների վրա գցելու), մի շալվար, մի վերարկու, 2 ձիու թամբ, 8 կրակարան, չորս զոյգ կօշիկ, 2 ֆէս, 545 ղուրուշ փող, 11 քիլէ ցորեն և տնային ուրիշ շատ պիտոյքներ, որոնց ընդհանուր արժէքը մօտ 100 ոսկի է...

Այս անլուր ճնշումներով կաշկանդված՝ գիւղացին ոչ միջոց և ոչ սիրտ ունի երկրագործութեամբ պարապելու: Դաշտերն անտէր և անմշակ, գիւղերը դատարկ և աղքատ (սա փաստ է, որ կան գիւղեր, ուր նմուշի համար մի հաւ անգամ չէ ճարվում. թիւրք ոստիկանները անուշ են արել) գիւղացին մերկ ու քաղցած,—ահա Վասպուրականի ողբալի պատկերը:

Գիւղացին, որ երբեմն մ ի ա յ ն իր ցորենի արդիւնքով ոչ միայն իրան և իր ընտանիքին էր կերակրում, բայց և տնային կողմնակի պիտոյքներն էլ էր հոգում,—այժմ մի կտոր չոր հացի համար ըստիպված է կամ վաչխառուներից արիւնաքամ լինել, ահագին տոկոսով պարտք վերցնելով, կամ լծկանները ծախել... Իսկ յետոյ,—ահա մի անլուծելի հարց, որ վրդովում, տակն ու վրա է անում թիւրքահայերի գիւղական կեանքը, դիտողի սիրտը...

Այսպէս ահա, առևտրի, արդիւնաբերութեան նուազումը մի կողմից, հարկահանութեան անվերջ խստութիւնները և քիւրդերի աւարառութիւնները միւս կողմից՝ Վասպուրականի ժողովրդին ենթարկել են տնտեսական շատ վտանգաւոր ճգնաժամի, որից, ներկայ պայմաններում, ազատվելու ոչ մի ելք չը կայ...

Վասպուրականցի

Քամոյեանց ս. Գէորգ եկեղեցու ծխականների ընդհանուր ժողովը։

Ահա մի քանի ամիս է, որ նոյն եկեղեցու ծխականների անտարբերութեան շնորհիւ չէր կայանում կանօնաւոր ծխական ժողով, չը նայելով ժողովականներին ուղարկված գրաւոր հրաւէրներին և երէցփոխ Բ. Մէլիք-Ղարագեօզեանի տեղեկագրի միջոցով յարուցած մի շարք կարևոր խնդիրներին։ Միանգամայն աններելի անտարբերութիւն...

Մենք յիշում ենք այն օրը, երբ այդ եկեղեցում երէցփոխանական ընտրութիւն կայացաւ. ժողովին մասնակցող ծխականների առաջ լուրջ հարց էր դրված՝ ընտրել մի այնպիսի անձ, որ թէ վայելէր ժողովրդի կատարեալ վստահութիւնը և թէ կարողանար երէցփոխանական գործը ամենայն աչալրջութեամբ վարել։ Ընտրութիւնը ընկաւ Բ. Մէլիք-Ղարագեօզեանի վրա, և երբ ընդունելով այդ պաշտօնը՝ նա մի տարի անցնելուց յետոյ, կամեցաւ ծխականներին հաշիւ տալ, նրա խնամքով հրատարակված տեղեկագիրը չունեցաւ իր ցանկալի հետևանքները։ Հասարակութիւնը քուէ տալով երէցփոխին, դրանով կարծես կամեցաւ նրան ասել՝ «մենք քեզ ընտրեցինք երէցփոխ և հաւատում ենք քեզ, գործիր, բայց մեզ մի նեղացնիր հրաւէրներովդ»։

Սակայն այդ հայեացքը՝ հասարակական գործի նշանակութեան վրա, արմատականապէս հակասում էր տեղեկագրի մէջ արծարծած հիմնական սկզբունքներին. տեղեկագիրը յիշեցնում է ծխականին նրա իրաւունքները և պարտաւորութիւնները, իսկ ծխականը խուլ է մնում այդ ձայնին և չէ նկատում իր անտարբերութեան մէջ, թէ ինքն ինչքան սառեցնում է այն եռանդը, որը վառ պահելու միակ պայմանն է՝ գիտակցաբար գնահատել տեղեկագրի յարուցած խնդիրների կարևորութիւնը, էլ չենք ասում գործ դրած աշխատանքը, նիւթական և բարոյական նեղութիւնները... Եթէ շատերին յայտնի լինէր, թէ ինչ դառնութեան երկունքի մէջ լոյս ընծայվեց Մէլիք-Ղարագեօզեանի տեղեկագիրը, եթէ Ցափի թաղի եկեղեցու ծխականները լուրջ նպատողութեան առնէին այդ տեղեկագրի բովանդակութիւնը, անկասկած նրանց մէջ կը վառվէր ջերմ ցանկութիւն՝ քննել տեղեկագրի միջոցով յարուցած սկզբունքները և լուրջ առաջադրութիւնները եկեղեցական գործի կառավարութեան խնդրում։ Սակայն այդ չեղաւ և Բ. Մելիք-Ղարագեօզեան, չը նայելով ծխականների խնդիրքին, հրաժարվեց իր պաշտօնից...

Այս անգամ ծխականների ընդհանուր ժողովը, ձեռնարկելով իր պարապմունքներին, հետևեալ արդիւնքն ունեցաւ.

1) Միաձայն երէցփոխ ընտրեց կ. Ջալալեանցին, իսկ հաշւետեսներ՝ Մէլիք-Բախտամեանցին, Գր. Վարդանեանցին և Գ. Կիրակոսեանցին, 3 տարի ժամանակով։

2) Որոշեց, համաձայն առաջադրութեան վեհ. Կաթողիկոսի, Ներսիսեան դպրոցի նորաւարտ աշակերտ Վահան Նալբանդեանցին եկեղեցու որդեգիր ընդունել և նշանակել տարեկան 840 րուբլի՝ արտասահմանում ուսում շարունակելու համար, հանդերձ 100 րուբլի ճանապարհածախսով. թոշակը կը տրվի ներկայ տարվայ յունիսի 1-ից, 5 տարի ժամանակով։

3) Ի գնահատումն Սարգիս քահանայ Բէգնազարեանցի մատուցած բազմամեայ ծառայութեան՝ նշանակել տարեկան 420 րուբլի դրամական օժանդակութիւն նրա ընտանիքին, անորոշ ժամանակով։

4) Ընդունել Շամքորեցոց դպրոցի հոգաբարձուի առաջարկած 432 րուբլի տարեկան ծախսը, և ընտրել յանձնաժողով այդ դպրոցի գործերը քննելու համար։

5) Ընդհանուր ժողովի կողմից շնորհակալութիւն յայտնել նախկին երէցփոխ Մէլիք-Ղարագեօզեանին նրա բարեխիղճ և աչալուրջ երէցփոխանութեան համար, և ընտրել ժողովականներից երեք անձ, յանձնելով նրանց՝ յայտնել անձամբ այդ շնորհակալութիւնը ի դիմաց ընդհանուր ժողովի։

Ծխական

ՎԵՐՋԻՆ ՁԻԱՐՇԱՒԸ

Կիրակի օր, մայիսի 7-ին, Դիդուբէյի հրապարակում տեղի ունեցաւ այս գարնան վերջին ձիարշաւը։ Ներկայ էին կառավարչապետը, նրա օգնականը, Թիֆլիսի նահանգապետը, ուրիշ բարձրաստիճան անձինք, և մեծ հասարակութիւն։

Առաջին մրցութեանը, որի վարձատրութիւնը 450 ր. էր, մասնակցեցին հինգ ձի, որոնցից իշխ. Ցուգանովի «Բօրագուստա» ձին առաջինը անցաւ նշանակած տարածութիւնը, այն է 2 վերստ և 133 սաժենը, երեք րոպէ և 10 վայրկեան ժամանակամիջոցում։ Նրանից յետոյ հասաւ Կուրամովի «Կաման»։

Երկրորդ մրցութեանը, որի վարձատրութիւնն է 500 ր. մասնակցեցին երեք ձի. որոնցից նոյն իշխ. Ցուգանովի «Էլբուրգանը» առաջինը անցաւ 4 վերստ տարածութիւնը, այն է 5 րոպէ 31 վայրկեանում, նրանից յետոյ հասաւ Զիլգադարովի «Նադիր Շահը»։

Երրորդ մրցութեան, վարձատրութիւն 500 ր. մասնակցեցին 9 ձի, որոնցից առաջինը անցաւ 2 վերստը 3 րոպէում և 17 վայրկեանում։

Մրցութեան մասնակցեցին զինւորական 17 ձի և Բօրչալուի թուրքերի հասարակ ձիեր։

Վերջում կառավարչապետը և նրա ամուսինը բաժանեցին ձիատէրերին այն պարգևները, որոնց արժանացել էին ցուցահանդէս բերված ձիերը։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Կիեվ, ապրիլի 27-ին

Խնդրում եմ բարեհաճեցէք տպագրել հետևեալը «Մշակի» մէջ։

Ճիշդ 2 տարի առաջ, 1893 թւի մայիսի 1-ին, Կովկասից տեղափոխվելով Ռուսաստան, ճանապարհին, Դիլիջան և Թարսաչայ կայարանների մէջտեղ, մի ձախորդութեան ժամանակ, ի թիւս այլ և այլ իրերի, ես կորցրի նմանապէս և՛ իմ աշխատասիրած յօդուածս, այսպիսի վերնագրով՝ «Լեռների զարգացումն»։ Յօդուածը գրված է փոքր գիրքով պօստի թղթի վրա և պարունակում է իր մէջ, որքան յիշում եմ, մօտ 200 երես։

Որովհետև այդ գրուածքը ոչ-ոքի համար հարկաւոր չէ, ուստի խնդրում եմ նրան պատահմամբ գտնողին՝ շտապել ուղարկել ինձ, պօստով վերադարձնելով նրա վրա 5 րուբլի վճար, հետևեալ հասցէով. Кіевъ, таксатору Гульянцъ, Управл. Государств. Имущ. ուղարկողն ինձ շատ կը պարտաւորացնի։

Ա. Ղուլեանց

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Մեզ հաղորդում են, որ Թիւրքաց Հայաստանից նորերս ուղարկված է Լօնդօն, Գլադստօնին, մի աղերսագիր, որով աղերսում են օգնել հայերին՝ իրանց նեղ վիճակից դուրս գալու համար։

—

Մենք արդէն տպագրեցինք մեր թղթակցի մի տեղեկութիւնը այն մասին, որ Ալաշկերտում գտնված է Ջարլզ Ֆիցջերալդի հետքերը, որը, ինչպէս յայտնի է, անհետացել է։ Այժմ արժանահաւատ աղբիւրից մեզ հաղորդում են, որ այն օտարականը, որին Ալաշկերտում քիւրդերը սպանել են և վելօսիպեդը փախցրել, մի ամերիկացի ճանապարհորդ էր, որը վելօսիպեդով մտել էր Թիւրքիա։ Այդպէս ուրեմն, Ֆիցջերալդի մասին ոչ մի տեղեկութիւն չը կայ։

—

Մայիսի 9-ին, երեքշաբթի, Թիֆլիսի նահանգապետ իշխան Շերվաշիձէ, ի պատիւ արդարադատութեան մինիստրի, նախաճաշ տուեց Թիֆլիսի «Կրուժօկում», ուր հրաւիրված էին տեղական հիմնարկութիւնների զանազան ներկայացուցիչները։

—

Մուշից եկողները հաղորդում են, որ Թիւրքաց կառավարութիւնը, առանց խտրութեան բռնում և բանտարկում է այն բոլոր հայերին, որոնք այս կամ այն ձևով որ և է բողոք, խնդիրք կամ տեղեկութիւն են տալիս եւրոպական դելեգատներին։»

—

Լսում ենք, որ Էմիլ Դիլլօն մնալու է Թիֆլիսում մինչև մայիսի 18-ը։

—

Արդարադատութեան մինիստրը, մի քանի օր մնալով Թիֆլիսում, այցելեց մեր քաղաքի հիմնարկութիւնները և աչքի ընկնող տեղերը։ Օրինակ, մայիսի 8-ին, տեղական երաժշտական դպրոցում կայացաւ արտակարգ կօնցերտ, որին ներկայ էր մինիստրը։ Մայիսի 9-ին, երեքշաբթի, արդարադատութեան մինիստրը այցելեց 2-րդ կլասիկական գիմնազիան, ուր աշակերտների քննութիւնն էր երաժշտութիւնից, բոտանիկական այգին, ապա մեր քաղաքի բանտերը, ուր տեսաւ բանտարկվածների բնակարանները և այլն։ Նոյն օրն երեկոյեան մինիստրն այցելեց և շերամապահական կայարանը Մուշտաիդում։

—

Մեզ հաղորդում են, որ Թիֆլիսի հայոց առաջնորդը, համաձայն Մ. Եկմալեանի խնդրին՝ դիմել է Կաթողիկոսին և միջնորդել, որ թոյլ տրվի տպագրել Եկմալեանի ձայնագրած պատարագի արարողութիւնը և գործածել հայոց եկեղեցիներում։

—

Մեզ հեռագրում են Բագուից հետևեալը. «Արշակ Բ.» օպերգութիւնը, երաժշտութեամբ, պէտք է ներկայացվի մայիսի 14-ին։»

—

ՎԱՂԱՐՇԱՊԱՏԻՑ մեզ գրում են. «Մայիսի 4-ին, գիշերը, անտառի մօտ մի լեզգի չափար է սպանված։ Այդ առիթով երեք հոգի բանտարկված են։»

—

ՑԱՐՍԿԻԷ ԿՈԼՕԴՑԻԻՑ մեզ գրում են. «Մայիսի 6-ին հայոց ուսումնարանի դահլիճում կայացաւ աշակերտական-գրականական երեկոյթ։ Մուտքը ձրի էր։ Երեկոյթն սկսվեց երկու սեալի սաների կարդացած զանազան բանաստեղծութիւններով, որոնք ընդմիջվում էին ազգային և ժողովրդական երգերով. ապա աշակերտուհիները ներկայացրին «Պօլուիմպերեալ» կատակերգութիւնը։ Ուսուցիչ Ց. Գրիգորեան վրաց լեզւով կարդաց ընդարձակ ճառ կրթութեան և ուսման նշանակութեան մասին։ Երեկոյթն ընդհանրապէս աջող անցաւ։ Հանդիսականները բուռն ծափահարութիւններով վարձատրում էին բեմ դուրս եկողներին։ Ի դէպ. շնորհակալութեան արժանի է դպրոցի բարերար Ցարութիւն Օթարեան, որը իր հաշւով կառուցել է, մօտ 2000 րուբլի արժողութեամբ, ուսումնարանի գեղեցիկ շինութիւնը, հիմնել է փոքրիկ գրադարան և այս երկու տարի ուսումնարանը պահում է իր հաշւով։»

—

ԳԱՆՁԱԿԻՑ մեզ գրում են. «Մեզ մօտ երկու ամիս է արդէն, որ գրեթէ շարունակ անձրևներ են տեղում։ Ասում են, որ ոչ մի տարի այսքան անձրևներ չեն եկել այստեղ։ Ցրտից և երկու շաբաթ առաջ եկած կարկտից փչացել են խաղողի վազերը. անկասկած գինու ընկած գինը զգալի կերպով կը բարձրանայ։»

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ԹԻՒՐՔԻԱՅԻՑ

Կ. Պօլիս, մայիսի 2-ին

Մայիս 1 թուականով նամակովս հաղորդեցի թէ Հայաստանի բարեկարգութեանց ծրագիրը յանձնուեցաւ Սուլթանին. միանգամայն նոյն օրն ալ պիտի յանձնուէր արտաքին գործերու նախարարին. այս գործողութիւնն ալ կատարուեցաւ երէկ։ Այս չարթուս ծրագրին մէկ օրինակն ալ պիտի ղրուի Պատրիարքին։

Կը յուսամ թէ միւս թղթատարով կարենամ թերևս ծրագրին ամբողջութիւնը ձեզ հաղորդել. առայժմ հետևեալ կերպով կամփոփեմ ծրագիրը։

Հայաբնակ գաւառներուն մէջ քրիստոնեայ նահանգապետներ, գաւառապետներ ու գիւղապետներ, առանց մեծամասնութեան կամ փոքրամասնութեան նայելու։

Մահմետական ընդհանուր կառավարիչներու և նահանգապետներու քով մէյմէկ քրիստոնեայ օգնական, ինչպէս կար առաջ։

Ելմտական և դատական գործերը բարեկարգել, անանկ որ ժողովուրդը օրէնքէն աւելի տուրք չի տայ։

Բարեկարգութեանց գործադրութեանը հսկելու պաշտօնով Անատոլու գտնուի բարձրագոյն քոմիսեր մը, վաւերացմամբ եւրոպական պետութեանց։

Ամեն տեղ հիւպատոս պիտի գտնուի բարեկարգութեանց վրայ հսկելու և միջամտութիւն ընելու համար։

Ոստիկանութիւնը ու ժանտարման խառն պիտի ըլլայ, մահմետականով ու հայերով։

Բ. Դուռը բարձրագոյն յանձնաժողով մը պիտի կազմուի չորս մահմետականէ և չորս քրիստոնեայէ, որ հսկողութեան պաշտօն պիտի ունենայ. այս յանձնաժողովին վրայ պիտի հսկեն տէրութիւնները։

Առայժմ աւելի բան մը չեմ կրնար ըսել. վասն- [illegible] զի ծրագիրը 60 յօդուածէ կը բաղկանայ և մինչդեռ կը պակսի աւելի ընդարձակ տեղեկութիւններ ստանալու համար։

Բայց կարծեմ թէ այս ծրագիրը հայոց գոհունակութիւն պատճառելու հանգամանքը ունի. Եւրոպա իր ձեռքը կը դնէ Թուրքիոյ վրայ, թէ Պօլիս և թէ գաւառները. և տարակոյս չի կայ թէ այդ «ձեռքը» ընդհանուր հաւանութիւն մը պիտի ըլլայ, եթէ մենք խելացի ըլլանք։

—

Տէրութեանց տուած ծանուցագիրը երեք մասէ կը բաղկանայ. յայտարարութիւն մը, ծրագիր մը և մէկ ալ յիշեալ բարեկարգութեանց կէտերուն առաջարկութիւն մը։

Յայտարարութեան մէջ երեք դեսպանատուննեերը կըսեն որ այդ յուղուած բարեկարգութիւնները իրենց պահանջումներուն էն փոքրագոյնն են, և թէ պէտք է որ Դուռը առանց ժամանակ կորսնցնելու անմիջապէս պատասխան հաղորդէ երեք դեսպանատուններուն։ Եւ վերջապէս, տէրութիւնները ասոնց ընդունելութիւնը բարեկամաբար, բայց անհրաժեշտ կերպով կը պահանջեն։

Յայտարարութիւնը կը նկարագրէ սուլթանին պաշտօնեաներուն Անատոլուի մէջ ըրած չարաչար հարստահարութիւնները և անհրաժեշտ կը սեպէ բարեկարգութեանց հաստատութիւնը ու փութով գործադրութիւնը։

Սուլթանին պալատէն պատասխան տրուեր է դեսպաններուն, թէ յիշեալ պաշտօնական ծրագիրը պիտի տրուի Թուրխան-փաշայի քօմիսիօնին, որպէս զի քննուի և պատասխան տրուի։

Երեք դեսպանները որոշած են, որ ամենևին փոփոխութիւն մը չըլլայ ծրագրին մէջ. ո և է փոփոխութիւն իրենց աչքին անընդունելի պիտի ըլլայ։

Ընդհանուր ներողութիւն պիտի տրուի նաև քաղաքական յանցանքի համար բոլոր բանտարկեալներուն։

Եւրոպական թղթակիցները այսօր հարստահարութեանց նորանոր հեռագիրներ ղրկեցին Անգլիա։

Սասունի քօմիսիօնին եւրոպացի անդամները գացած են Սասուն. գացած են լեռները, հորերը փորել տուած և ջարդուողներուն ոսկորները գըտած են։ Ա՛լ ամեն ինչ հաստատուած է։

—

Էրզրումի նահանգէն հասած լուրերը շատ վըրդովեալ վիճակ մը կը նկարագրեն. օրինակի համար, Սպեր գաւառակին հայ գիւղացիները անցեալ դեկտեմբերէն մինչև այս ապրիլ սկիզբը չեն համարձակած իրենց գիւղէն դուրս ելլել։ Դեկտեմբեր 15-ին այդ գաւառակին Ջիպուտ գիւղի թիւրքերը յարձակվելով հայոց վրա՝ 13 հոգի վիրաւորեցին. նմանապէս ուրիշ կողմերէ ալ այս տեսակ լուրեր ամեն օր կը հասնին, բայց քիչ մը ուշ. վասն զի նամակները Պօլիս գալու համար արտակարգ միջոցներ պէտք է ձեռք առնել։ Մարտի կէսին գրուած նամակ մը հազիւ ապրիլի վերջերը հոս կը հասնի։—Ցոյսը ամենուն զօրավիգն է սակայն։

«Հայրենիք» օրագիրը կառավարութենէն ազդարարութիւն ստացաւ, որ խիստ պատժի պիտի ենթարկուի, եթէ շարունակէ այս ընթացքը...

***

ՆԱՄԱԿ ԱՆԳԼԻԱՅԻՑ

Լօնդօն, մայիսի 6-ին

Երէկ երեկոյ Լօնդօնի Հայկական ընթերցարանն մի փոքր ընդունելութիւն կար։ Պատուոյ հիւրերն էին սասունցիները։

Ընթերցարանն տան մը մէջ վարձեալ վայելուչ սենեակ մէ, ազգային և այլ պատկերներով զարդարեալ։ Ունի նաև մի դաշնակ, գրասեղան, հայերէն գրեանք, լրագրեր, և այլն։

Ընդունելութիւնն ու ատենաբանութիւններն բոլորովին մտերմական էին։ Պարոն նախագահն մի քանի սիրալիր խօսքերով բարեգալուստ մաղթեց և մի ուրիշ պարոն ալ խօսեցաւ սասունցոց անձնազոհողութեանց վրա, և ներկայ եղող երեքին անձնուիրութեան վրա, որ Անգլիա գալով կը շարունակէին ազգային դատին մեծապէս նպաստել։

Խօսեցան նաև սասունցի Պետրոս և Վարդան և պարոն Տ. Նուրբեց Անուշին մի ոսկի խաչ շղթայով։ Պարոն Ասլան իւր սասունցի ընկերներուն կողմանէ շնորհակալ եղաւ ընծային և իրենց գամ եղբայրական ընդունելութեան համար։

Խրախուսեց զիրենք միշտ գործօն և օգտակար վիճակի մը մէջ պահել իրենց ընթերցարանն և երբէք չի վհատիլ, երբ ուրիշներէն բամբասանաց և զրպարտութեանց ենթարկուին:

Գաղափարաց արտայայտումն աւելի խօսակցական ոճով էին, և ընդմիջվում էին հայկական երգերով:

Հիւրերն վերջապէս մեկնեցան գոհ և հաճելի յիշատակներով:

Պօյաճեան

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—Հռոմից «Standard» լրագրին գրում են. «Պապը նորերս յանձնեց կարդինալներին և այլ բարձրաստիճան հոգևորականներին իր քաղաքական կոնդակը: Այդ կոնդակի մէջ նա հրաւիրում է կարդինալներին, ի նկատի առնելով Վատիկանի դրութիւնը, չապացնել նոր պապի ընտրութիւնը, որպէս զի դրանով առաջն առնվի առանձին պետութիւնների միջամտութեանը և ազդեցութեանը և թեթևանայ իր փոխանորդի դրութիւնը: Սուրբ հօր կոնդակի վրա նայում են առհասարակ որպէս մի հրաւէրի վրա՝ հետևել ապագայում իր քաղաքականութեանը:

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Մի ուսումնարանի դիրեկտորի մօտ գործով գնում է մի վաճառական: Գործի մասին մասլահաթը վերջացնելուց յետոյ, վաճառականը դիմելով դիրեկտորին, որ մի քանի երեխաներ ունէր և սովորում էին նոյն դպրոցում, ուր սովորում էր և վաճառականի որդին, ասում է.

—Երանի ձեզ, պ. դիրեկտոր, որ ձեր զաւակները այնքան լաւ են սովորում:

—Ձեր որդին էլ լաւ է սովորում, պատասխանում է դիրեկտորը:

—Ինչ էք ասում, պ. դիրեկտոր, ես գիտեմ, որ որդիս լաւ չէ սովորում. այդ բանը դուք ինձ մխիթարելու համար էք ասում:

—Ես ձեզ ասում եմ, պատասխանում է դիրեկտորը, որ ձեր որդին լաւ է սովորում:

—Բայց նրա թւանշանները այդ չեն ցոյց տալիս, ասում է սիրտը կոտրած հայրը:

—Գրազ եմ գալիս ձեզ հետ 1000 րուբլով, որ ձեր որդին դասատունը կը փոխի, ասում է դիրեկտորը:

—Ընդունում եմ գրազը, ասում է ուրախացած հայրը, և ժպիտով մնաս բարև ասելով դիրեկտորին, հեռանում է նրանից:

Ընթերցողը երևի գուշակում է, թէ գրազը ով տարաւ:

"ՄՇԱԿԻ" ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՌՈՒՍԱՑ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

—

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 9 մայիսի: Ֆինանսների մինիստրը մայիսի 6-ին ուղարկեց Թագաւոր Կայսրին մի հեռագիր, որին նա արժանացաւ ստանալ հետևեալ պատասխանը. «Ի սրտէ շնորհակալ եմ ձեր ինձ արտայայտած բարեմաղթութիւնների համար: Կայսրուհին և Ես խնդրում ենք յայտնել ձեր վարչութեան տակ գտնվող պաշտօնեաներին և առևտրի ներկայացուցիչներին Մեր շնորհակալութիւնը Մեզ արած շնորհաւորութիւնների համար: Նիկոլայ»:

«Новости» լրագրի տեղեկութիւնների համեմատ, Մօկշան քաղաքում այրվեցին 90 տներ:

ԳՐՕԴՆՕ, 9 մայիսի: Կօբրինում այրվեցին 200 տներ. կրակին զոհ գնացին երեք մարդիկ: Ռուժանիում կրակը լափեց 250 տներ:

ՀՌՕՄ, 8 մայիսի: Երկրաշարժը տեղի ունէր և Սիէննում, Պիզայում, Պիաչէնցում, Բոլօնիում, Հռոմում, Ռոկա-դի-պապայում և Իսկիա կղզու վրա: Ֆլօրէնցիայի շրջականերում, Գրասինում, փլվեցին 40 տներ, Սան-Մարտինօում քանդվեց եկեղեցին. Լապաջիում սպանվեցին մի քանի մարդիկ: Թագաժառանգ պրինցը գնաց այցելելու վնասված քաղաքները:

ԼՕՆԴՕՆ, 8 մայիսի: Տեանցզինից հեռագրում են, որ Լիօ փոխարքային հրամայված է յանձնել Ֆօրմօզան եապօնացիներին:

Գլադստօն իր ամուսնու հետ ներկայ կը լինեն, որպէս մասնաւոր ճանապարհորդներ, Կիլի տօնախմբութիւններին:

ՍՕՖԻԱ, 8 մայիսի: Ստամբուլօվ ցանկանում է արտասահման գնալ, բայց պարլամենտական քննիչ յանձնաժողովը դժուարութիւններ է յարուցանում և չէ ուզում արտասահմանեան անցագիր տալ նրան:

ՄՕՍԿՎԱ, 10 մայիսի: Կայրուհի Մարիա Ֆէօդօրօվնա հասաւ Օդէսա, ուր դիմաւորեց Թագաժառանգ Ցէսարեվիչ: Գիշերվայ 12 ժամին Նորին Մեծութիւնը Թագաժառանգ Ցէսարեվիչի հետ «Պօլիարնայա Զվեզդա» նաւով ճանապար ընկաւ Բաթում:

ՄՕՍԿՎԱ, 10 մայիսի: Քաղաքային վարչութեան յայտարարված է այն մասին, որ մի մասնաւոր մարդ նուիրել է 600 հազար րուբլի, որպէս զի այդ գումարով հիմնվի Մօսկվայում մի կօլօնիա ընկեցիկների և այն երեխաների համար, որոնք թողնված են ծնողների կողմից անտէր և անխնամ:

ՀՌՕՄ, 9 մայիսի: Սաստիկ երկրաշարժ զգաւ Սպօլէտօում, ուր վնասվեցին մի քանի տներ:

ԼՕՆԴՕՆ, 9 մայիսի: Նորից լուրեր տարածվեցան Րօզբէրիի հրաժարականի մասին:

Խմբագիր՝ ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչ՝ Մ. ՄԵԼԻՔ-ԱՂԱՄԱԼԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱՍՏՐԱԽԱՆ քաղաքում բնակվող մի հայ գերդաստանի համար հրաւիրվում է մի ուսումնաւարտ ՀԱՅ ՕՐԻՈՐԴ, հայերէնից հմուտ, դաստիարակչուհու (гувернантка) պաշտօն վարելու 8 ամեայ երեխայի մօտ:

Ցանկացողները թող յայտնեն իրանց պայմանները հետևեալ հասցէով—Екатеринодаръ, Хачатуру Топальянцъ.

(№ 51) 2—3

Լոյս տեսաւ
ԱՆՓՈՐՁ ԴԷՈՒ
„ՎԱՐԴ և ՍՈՒՍԱԿ"
(ոտանաւորներ)
Գինն է 30 կ.:
Դիմել կենտրոնական գրավաճառանոց:
(№ 43) 5—6

Լոյս տեսաւ
ՍԱՍՈՒՆՑԻ ԴԱՒԻԹ ԴԻՒՑԱԶՆ
(Ազգային դիւցազնական վէպ)
Հիւսեց Ց. Ճաղարբեգեանց. Հրատարակեց գրավաճառ Զաք. Գրիգորեանց: Գինն է 20 կ. տասնից աւելի գնողին 20% զեղջ կը լինի, ճանապարհածախսը գնողի վրա: Դիմել՝ „Կովկասեան գրավաճառանոցը" Զաք. Գրիգորեանցի: (№ 50) 2—3

Լոյս տեսաւ
ՐԱՖՖԻ
„ԽԱՄՍԱՅԻ ՄԵԼԻՔՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ"
Բ. ՏԻՊ
Գինն է 1 ր. 75 կ. ճանապարհածախսով՝ 2 ր.:
Դիմել՝ ТИФЛИСЪ. Аннѣ Раффи.
(№ 50) 3—3

Կենտրոնական գրավաճառանոցում վաճառվում են
ԼԵՒՈՆ ՍԱՐԳՍԵԱՆՑԻ
1. ԱՅՑ ԹԻՒՐՔԱՑ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻՆ . 60 կ.
2. ԺՈՂՈՎՐԴԻ ԿՐԹՈՒԹԵԱՆ ԳՈՐԾԸ. 20 կ.
1—5

Լոյս տեսաւ
Ա. ՔԱԼԱՆԹԱՐԻ
ՍԱՍՈՒՆ
գրքոյկը աշխարհագրական քարտէզով:
Գինն է 20 կոպէկ:
Վաճառվում է „Մշակի" խմբագրատանը և կենտրոնական գրավաճառանոցում:
(№ 39) 8—10

ԹԱՒՐԻԶԻ
„ՍԷՐ" ընկերութեան գրավաճառանոցն արդէն բացված է:
Կանխավճարով և կօմիսիօնով ընդունում և վաճառում է գրքեր, դասագրքեր, պատկերներ և ամէն տեսակ ուսումնարանական առարկաներ, նաև խաղալիքներ:—Ընդունում է յանձնարարութիւններ:
Ընկերութեան հասցէն՝ TAURIS (Perse)
Comité D'Instruction arménienne „Ser".
(№ 50) 2—5

ՊԱՆՍԻՕՆ Մ. Ի. ՎԻԼԻԱՄՍԻ
(ԺՈՒՔԷՆԿՕ)
(Նիկօլաեվսկայա փողոց, № 60)
Տեղափոխվում է ԼԱԳՕԴԷԽ ամարանոցը, յունիսի 1-ին: Ընդունում է երկու սեռի Թօշակաւորներին:
2—3 (№ 51—6—11—21)

ԹԻՖԼԻՍԻ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԲԱՆԿԻ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ
ընդ սմին յայտարարում է ի գիտութիւն ընդհանրութեան, որ համաձայն կարգադրութեան պ.պ. բաժանորդների ընդհանուր ժողովի և թոյլտւութեամբ ֆինանսների պ. մինիստրի բացվում է ԹԻՖԼԻՍԻ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԲԱՆԿԻ ԲԱԺԻՆ ԵՐԵՒԱՆՈՒՄ, որ առաջիկայ մայիսի 10-ից պիտի սկսի բանկի կանոնադրութեամբ թոյլ տուած գործունէութիւնը:
(№ 49) 3—3

Հինգշաբթի, մայիսի 11-ին,
ԹԻՖԼԻՍԻ ԿՐՈՒԺՕԿԻ ԱՄԱՌԱՅԻՆ ՇԻՆՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ
կը կայանայ ս. լութերական բարեգործական ընկերութեան
ԼՕՏԷՐԷՅԱ
կը նուագէ երաժշտութիւն
Սկիզբը ցերեկվայ 4 ժամին: Մուտքի գինն է 20 կ., երեխաները վճարում են կէսը:
(№ 51) 2—2

ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆՈՒ
ԹԻՒՐՔԱՑ ՀԱՅԵՐԻ
ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԴՐՈՒԹԻՒՆԸ
ԳԻՆԸ 20 ԿՈՊԷԿ
Թիֆլիսում վաճառվում է „Մշակի" խմբագրատանը, նոյնպէս և Դվորցովայա փողոցի վրա հետևեալ խանութներում՝ Եփրեմ Ծատուրեանի լամպաների մագազինում և Տէր-Յովսէփեանի ծխախոտի խանութում:
(№ 144)

ԿԵԱՆՔԻ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ
ԲԱՐՁՐԱԳՈՅՆ ՀԱՍՏԱՏՎԱԾ 1881 Թ.
„ՌՕՍՍԻԱ"
Ապահովագրական ընկերութեան մէջ
ՀԻՄՆԱԿԱՆ ԵՒ ՊԱՀԵՍՏԻ ԴՐԱՄԱԳԼՈՒԽՆԵՐ 20,500,000 ՌՈՒԲԼԻ
Ընկերութեան տոկոսաբեր թղթերը պահվում են պետական բանկում:

Օրինակ: Ընտանիքի հայրը, 34 տարեկան, ապահովագրվում է 5,000 ր., որ պէտք է տրվի կնոջը և երեխաներին անյապաղ մահից յետոյ: Այդպիսի ապահովագրութեան համար նա վճարում է երեքամսեայ պրէմիա 30 ր. 80 կոպէկ:

Ապահովագրութիւնները ընդունվում են 1000-ից մինչև 100,000 ր. գումարների մէկ անձի կեանքի համար:

Ընկերութիւնը ապահովագրում է առանձին շահաւէտ պայմաններով և արտօնութիւններով հիւանդութեան և աշխատանքին անընդունակ լինելու դէպքում:

Ապահովագրական գումարը տրվում է և մահվան դէպքում տարափոխիկ հիւանդութիւնից, խօլերայից և այլն:

Յունվարի 1-ին 1894 թւի «Ռօսսիա» ընկերութեան մէջ ապահովագրված էին 28,246 անձինք 75,621,010 րուբլի դրամագլխի:

Ապահովագրողները մասն ունեն Ընկերութեան եկամուտներից:

Ապահովագրողների դիվիդէնտը 1893 թւի համար—12% է:

Ապահովագրութեան համար յայտարարութիւնները ընդունվում են և ամէն տեսակ տեղեկութիւններ հաղորդվում են վարչութեանը Ս. Պետերբուրգում (Большая Морская, սեփական տուն, № 37), ընկերութեան Թիֆլիսի բաժնում (Сергіевская, д. № 6) և ընկերութեան գործակալութիւնների մէջ կայսրութեան բոլոր քաղաքներում:
(№ 85) 18—20

НѢМЕЦКАЯ ГОСТИННИЦА
HOTEL NIEMIECKI, „ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՀԻՒՐԱՆՈՑ" գտնվում է ՎԱՐՇԱՎԱՅՈՒՄ, քաղաքի կենտրոնում, նորից վերաշինված, ունի 90 կահաւորված նոմերներ, որոնց սարք ու կարգը ամենալաւ արտասահմանեան հիւրանոցների սենեակներին է նման: Նոմէրների գինը 50 կոպէկից մինչև 3 րուբլի օրական, անկողնով և ծառայով: Հիւրանոցում կայ ընթերցարան-գրադարան, որտեղ ստացվում են հայերէն „Մշակ" և „Նոր-Դար" լրագիրները, հիւրերի համար անվարձ: կայ րէստօրան, տելեֆօն, քաղցրեղէնների խանութ, լրագիրներ:
Հիւրանոցի մէջ գտնվում են բոլոր երկաթուղային կայարաններում:
(№ 21) 130—130 (շ.)

Дозволено цензурою, Тифлисъ, 10 Мая 1895 г.
Типографія Канцел. Главнонач. Гражданск. частью на Кавказѣ, Лорисъ-Меликовская ул., д. каз.